

Pólko_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Kaźmierz	KA_PW_001
Miejscowość	Pólko	KA_PW_001

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	8.12.2012	Miejsce wykonania	Dom informatorki.
Czas trwania	2 h	Forma i wielkość	Brak informacji.
Przeprowadzający	T. P.	Komentarz	Brak zgody na nagranie.

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
KA_PW_001	K	70 l.		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	<p>Sołectwo znajduje się we wsi Pólko od 1994, wcześniej siedziba sołtysa znajdowała się w pobliskim Wierzchaczewie. Ze względu na malejącą liczbę mieszkańców, sołtys jest wybierany prawie od 20 lat we wsi Pólko. Sołectwo obejmowało dwie miejscowości i tak jest do dziś.</p> <p>W Wierzchaczewie mieszka 12 rodzin, a we wsi Pólko – ok. 100. We wsi nie ma gospodarstw chłopskich, mieszkańcy w przeważającej mierze pracują w różnych zakładach na terenie gminy Tarnowo Podgórne. Zakład we wsi nazwę „PRE-BUD – Pólko (dawny POM).</p> <p>Miejsce i magazyn zbożowy nazywane są „Zbożowcem”.</p>
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Kanał Lubosiński, Jezioro Bytyńskie
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Na Andrzejki zawsze odbywała się zabawa w szkole. Teraz również to ma wymiar szkolnej zabawy. Ano było lanie wosku, oglądanie różnych kształtów. We wsi Pólko nie było szkoły. Obecnie szkoła podstawowa jest w Sokolnikach Wielkich, a gimnazjum w Kaźmierzu.
2.	św. Marcina/11 listopada	To święto Niepodległości.
3.	Adwent	Adwent to okres przed Bożym Narodzeniem, czas oczekiwania na Narodzenie Pana Jezusa. Dawniej jak było zdrowie, to chodziliśmy na roraty.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	Daje się dzieciom słodycze, wkłada się je do butów, które muszą być czyste. Na Boże Narodzenie prezenty przynosi Gwiazdor, zwłaszcza tam, gdzie są małe dzieci.
5.	Wigilia	<p>Do kolacji wigilijnej trzeba usiąść, gdy „pojawi się pierwsza gwiazda na niebie”, zgodnie z tradycją. Jak się uda przygotować jedzenie, raz szybciej, a raz później; mniej więcej ok. 15-16.00. Pod białym obrusem obowiązkowo musi znaleźć się sianko. Początek wieczery to modlitwa i dzielenie się opłatkiem. Na stole stawiane jest również puste nakrycie, dla osoby która może przybyć na wigilię.</p> <p>Na kolacji wigilijnej powinno być 12 postnych potraw:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 zupy: zupa rybna z „łebków od karpia” i kawałków z karpia, amura, na wywarze z warzyw, zabieleną śmietaną i barszcz czerwony z buraków z uszkami albo z makaronem „własnej roboty” - śledzie w śmietanie z cebulą i ogórkiem; sałatka śledziowa

		<ul style="list-style-type: none"> - karp pieczony, amur, pieczone, w kawałkach albo w całości; - - kapusta kiszona z grzybami na oleju - „makielki”, czyli grube kluski z makiem na słodko (mak taki sam jak na makowce, z rodzynkami i orzechami) - pierogi z nadzieniem z kapusty i grzybów - kompot ze suszu, czyli ze suszonych owoców, jabłek, śliwek i rodzynek. <p>Ciasta: makowiec „zawijany”, piernik na blasze w formie placka; jak była młodsza i dzieci były w domu, to piekła małe pierniczki, sernik, może jakąś babkę.</p> <p>Choinka – dawniej to była „żywa” ze świerku; ubierana dzień przed wigilią, albo w samą wigilię; kiedyś wieszano się na choince łańcuchy z kolorowego papieru, słomy, bibulek, czasem bombki, a także cukierki, orzechy, jabłka. Światełka na choince to zwykle świece. A teraz to różne cuda można kupić i na choince powiesić, mrugające światła itd. Choinka stała tak długo, aż nie zaczynała mocno oblatywać z igieł (nie dłużej jak do 2 lutego, czyli Matki Boskiej Gromnicznej). Od kilku lat ubiera w domu sztuczną choinkę. „Jak człowiek zrobił się starszy, to nawet choinki nie chce się ubierać”.</p> <p>Jak tylko pamięta zawsze chodzili na Pasterkę, należą do Parafii w Otorowie. Dawniej chodzili pieszo, teraz to używa się samochodów.</p> <p>Kolęd nie śpiewano w adwencie, dopiero od wigilii, na pasterce.</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	No idzie się do kościoła, dzieci przyjeżdżają. Święta spędza się z rodziną.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>Psoty – żarty, wystawiają bramy, furtki. A potem ludzie poszukują. Tradycja nadal jest żywa.</p> <p>Ostatnio na Sylwestra „modne” stało się strzelanie petard, fajerwerków. Dawniej to czasem były tylko „zimne ognie”, jak były pieniądze, aby je kupić. Młodszy to jeszcze chodzą na</p>

		zabawy, tańce.
8.	Trzech Króli	Msza w kościele. Święcona jest kreda, kadzidło. Kredą potem pisze się imiona Trzech Króli: Kacper, Melchior i Baltazar oraz inicjały Nowego Roku na drzwiach domu (w mieszkaniu od środka).
9.	Kolędniczy	<p>We wsi oraz w okolicy znana jest tradycja chodzenia kolędników, od Wigilii po Nowy Rok. Dawniej to chodziła młodzież po wsi z Gwiazdą Betlejemską. Wśród kolędników był Herod, śmierć z kosą, anioł, od domu do domu i śpiewali kolędy. W ostatnich latach to jeździ zespół (4 osoby) z Bytynia, z akordeonem. Kolędują jak dawniej.</p> <p>Pamięta kolędników, którzy chodzili w Piotrowie, gdy była dzieckiem, panną przed zamążpójściem. Istniał zwyczaj smarowania sadzą, nie jedną pannę nieźle „umorzyli sadzą”.</p> <p>Wszystko dawniej wyglądało inaczej. Ludzie byli sobie bardziej życzliwi, pomagali sobie nawzajem, teraz ludzie zamykają się w domach, nie ma takiej wzajemnej solidarności.</p>
10.	MB Gromnicznej	<p>Do tego czasu śpiewa się kolędy, stoją choinki w kościele (czasem i w domu). Ale jak była żywa choinka, to rzadko kiedy tak długo stała. Na Matkę Boską Gromniczną święci się świece. Dawniej świece te zapalano w czasie burzy, ponieważ zapalona gromnica miała chronić dom, gospodarstwo od uderzenia pioruna. Świeca ta jest zapala się także, gdy ktoś umiera w domu albo jest ciężko chory.</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>W karnawale organizowano dawniej zabawy, lata po II wojnie, jak byliśmy jeszcze dużo młodszy, lata 60-80. XX wieku. Teraz to młodzież bawi się inaczej. Dawniej, do lat 70, 80. XX wieku kobiety spotykały się przy „darcu pierza”, były różne psoty i zabawy. Było bardzo wesoło, pieczono pączki, chruściki, inne ciasta. Pączki obowiązkowo musiały być na ostatni czwartek karnawału, czyli „Tłusty czwartek”. Na „ostatki”, czyli ostatnie</p>

		przed Popielcem dni karnawału, też piecze się pączki, gotuje golonki itp. Zależy, na co kogo stać i na co zdrowie pozwala (śmiej). Na „podkoziołek” dawniej zawsze była zabawa. Nie wiem dlaczego jest taka nazwa tych ostatnich dni karnawału.
12.	Topienie Marzanny	Nie było takiego zwyczaju.
13.	Środa Popielcowa	<p>Tego dnia jest tzw. „post ścisły”, czyli jeden posiłek do syta, a dwa pozostałe bardzo skromne. Nie je się także potraw mięsnych. Je się tego dnia: np. czarna kawę zbożową + suchy chleb; śledzie, zupę śledziową; zupę nic, czyli z budyniu; zupę „ślepe ryby” (śledzie, ziemniaki); chleb z cukrem i śmietaną.</p> <p>„Teraz ... to ludzie nie mają biedy” Informatorka pamięta, jak było biednie kiedyś w jej domu rodzinnym.</p> <p>Podobnie jak w Wielki Piątek. Od Środy Popielcowej zaczyna się Wielki Post. Ksiądz w kościele posypuje głowy popiołem. Tego dnia „dziewczynki chodzą umoruszone popiołem”, czyli umorusane.</p> <p>Dawniej, przypinano szpilkami do płaszczy, kurtek małe woreczki z popiołem. Tak dla żartu. Nie wiem, kiedy tego zaprzestano.</p>
14.	Śródpoście	Żadnych zwyczajów z tym okresem nie zna. W Wielkim Poście ludzie często mają osobiste zobowiązania, że nie będą np. palić papierosów, pić alkoholu, jeść słodczy, uczestniczyć w nabożeństwach drogi krzyżowej czy Gorzkich Żali, itp.
15.	Niedziela Palmowa	Z palmami zrobionymi z bazi (wierzbowych gałązek), kwiatów sztucznych, zielonych gałązek brzozy idzie się do kościoła. Po poświęceniu zabiera się do domu i przechowuje przez cały rok. Potem palmę pali się w piecu, gdyż święconego się nie wyrzuca.
16.	Triduum Paschalne	Od Wielkiego Czwartku do Wielkiej Soboty to chodzimy do kościoła. W Wielki Piątek idziemy na drogę krzyżową, w kościele jest adoracja Pana Jezusa złożonego w grobie,

		podobnie w Wielką Sobotę. W domu odbywa się wielkie sprzątanie obejścia, bo Wielkanoc to wielkie święto.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>Święcenie pokarmów w Wielką Sobotę odbywa się przy krzyżu we wsi, usytuowanym przy drodze do Sękowa. Ksiądz święci wszystkie koszyczki. Do koszyczka wkładana jest szynka, różne kielbasy, biała kielbasa parzona, baranek z masła z chorągiewką, kawałek ciasta, babkę piaskową (marmurkową), jajka, sól i pieprz, chleb. Jaja malowane są w łupinach cebuli, buraczkach. Także w kupowanych farbach.</p> <p>Rezurekcja, czyli pierwsza, najbardziej uroczysta Msza św. w Wielkanoc. Dawniej rezurekcja była rano, o godz. 6.00. Teraz po zmianach wprowadzonych przez kościół odprawia się wieczorem w Wielką Sobotę. Bardziej podobało się ludziom, gdy rezurekcja była rano. Lepiej smakowało śniadanie wielkanocne, gdy wracało się rano z kościoła. Czasami się nieźle przemarzło, jak Wielkanoc była na końcu marca, czy na początku kwietnia.</p> <p>Śniadanie Wielkanocne rozpoczyna się od dzielenia się jajkiem i święconym oraz składaniem życzeń. A potem się je jajka, różne szynki, kielbasy, sałatkę warzywną, no i oczywiście jajka. Na Wielkanoc zawsze było dużo jedzenia. Przed Wielkanocą było świniobicie (u gospodarzy było tak zawsze). Dawniej na wsi nie jedzono tyle mięsa. Nie było lodówek, to i świniobicie odbywało się sezonowo. Ale na Wielkanoc z reguły było w każdym domu, bo każdy sam sobie uchował „świniaka”.</p> <p>Ciasta: sernik, placek drożdżowy z owocami, babka piaskowa, marmurkowa.</p> <p>„Zajac” na Wielkanoc dzieciom przynosi słodycze. A zostawia je w gniazdkach, które przygotowały dla niego w ogródkach.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	W Poniedziałek Wielkanocny zawsze było oblewanie wodą i to solidne. Obecnie ma raczej symboliczny wymiar, wodą

		kolońską, chociaż i czasami „lanie” solidne też się przydarzy.
19.	Zielone Świątki	Nie zadano pytania.
20.	Boże Ciało	Procesja na Boże Ciało odbywa się w Otorowie, ponieważ Pólko należy tam do parafii. Od ołtarzy przynosi się zielone, brzozone gałązki z ołtarzy i wkłada do ogródka. Ludzie wierzyli, teraz to już pewnie mniej, że warzywa będą dobrze rosły. Na koniec oktawy przygotowywane są wianuszki z ziół. Jeszcze starsze osoby to praktykują, ale jest tego coraz mniej.
21.	św. Jana	Nie było zwyczaju obchodzenia tego święta.
22.	MB Zielnej	Na dzień 15 sierpnia – święto Wniebowzięcia Matki Boskiej - Matki Boskiej Zielnej święci się bukiety z warzyw, ziół, kwiatów, kłosów zboża. Dawniej to były polne zioła zbierane na łące, między innymi tzw. „czarcie żebro”. Teraz też jest tego dnia święto państwowe. Głównie o tym pamięta starsze pokolenie, młodzi nie zawsze i nie wszyscy.
23.	MB Siewnej	Nie zadano pytania.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Tak jak wszyscy w Polsce je obchodzimy - Zapala się znicze i sprząta groby na Dzień Wszystkich Świętych oraz na Dzień Zaduszny, czyli Zaduszki (2 listopada). Dawniej było to o wiele skromniejsze. Często ludzie stroją groby z przesadą.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Dawniej kobiety rodziły w domach. Pomagały im akuszerki. Później kobiety zaczęły jeździć do porodu, do szpitala, przeważnie do Szamotuł. Chrzest odbywał się szybko, gdy dziecko było kilkutygodniowe. Teraz to bywa bardzo różnie. No a potem był obiad w domu, raczej skromny, nie tak jak jest

		<p>obecnie. Dziecko miało w wózku włożony medalik z Matką Boską oraz zawiązywano również czerwoną wstążeczkę, „aby nikt dziecka nie zauroczył i aby dziecko nie chorowało”.</p>
2.	Ślub i wesele	<p>Kiedyś to kojarzyli młodych swaci. Oni chodzili do domu panny i w imieniu kawalera ustalali warunki małżeństwa i posagu. Teraz taki sposób zawierania małżeństw należy raczej do rzadkości. Młodzi sami szukają sobie partnerów. Często kawaler szedł ze swatem, prosić o rękę do rodziców, obecnie sam prosi dziewczynę. Potem były tzw. „zmówiny” czyli było umawianie się co do wesela pomiędzy rodzicami. Teraz też tak się to odbywa. Dawniej wesela były w domu panny młodej, teraz to raczej w lokalach (od 20-30 lat).</p> <p>Znany jest zwyczaj tłuczenia przed domem panny młodej szkła, butelek, na szczęście, nazywany „polter”. Młody znajduje się u narzeczonej i częstuje wódką. Obecnie ma to miejsce tydzień przed weselem, dawniej odbywało się dzień przed weselem. Zanim pojawiła się możliwość zawarcia związku małżeńskiego – przez ślub tzw. konkordatowy, czyli można wziąć ślub w kościele i wystarczy. Przedtem najpierw musiał być ślub cywilny, państwowy, z reguły w jakiś dzień tygodnia. Ludzie szli do Urzędu, bez żadnych ceremonii, tylko ze świadkami. Z czasem to były coraz większe uroczystości. A potem by ślub kościelny – z reguły w soboty, a potem było wesele.</p> <p>Informatorka wspomina, że w Piotrowie k. Obrzycka skąd pochodzi było również tłuczenie (uderzanie) po garnkach, kankach od mleka, aby był hałas i łomot.</p> <p>Młodych przybyłych z kościoła wita się chlebem i solą. Wracających z kościoła zatrzymuje się bramami po drodze, aby dalej przejechać, młodzi muszą wykupić się wódką. Teraz jest to skromniejsze i radsze. Dawniej, jak nie było samochodów do ślubu jeżdżono bryczkami (powózkami), czyli w latach 50.i 60. XX wieku”. Wesoło było bardzo, zupełnie inaczej niż obecnie.</p>

		<p>Po ślubie młoda para jechała do fotografa, aby wykonać zdjęcie pamiątkowe.</p> <p>Oczepiny panny młodej były o północy, a także podziękowania dla rodziców. Dnia następnego były poprawiny. Do tańca przygrywała kapela. Grali na akordeonie, skrzypcach, perkusji. Później pojawił się klarnet.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p>Jeszcze w latach 80. XX wieku ciało zmarłego przechowywano, z reguły przez 3 dni, do czasu pogrzebu w domu. Ubranego zmarłego kładziono na piasku przykrytym prześcieradłem. Piasek miał powodować studzenie ciała nieboszczyka. W dzień pogrzebu zmarły wkładany był do trumny. Z reguły, zmarłemu na ostatnią drogę, wkładano różaniec, chusteczkę, drobne pieniądze, ewentualnie jakieś ulubione przedmioty. Każdego wieczoru, przed pogrzebem zbierano się w domu, by odmawiać różaniec za duszę zmarłego mieszkańca wsi. Zmarłego z domu wynoszono nogami do przodu. Wcześniej rodzina żegnała się ze zmarłym. Ksiądz czekał na kondukt, blisko granicy parafii, trumna wieziona była konnym karawanem. Obecnie ciała zmarłych do czasu pogrzebu przechowywane są w kostnicy przykościelnej w Otorowie.</p>
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	Brak informacji.
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	<p>- czernina z kaczki, z suszonym owocem</p> <p>Dawniej gotowało się do czerniny kluski z tartych surowych ziemniaków, tzw. szare kluchy. Obecnie jest to raczej kupny makaron. Czasami czernina gotowana jest na kompocie z wiśni z jabłkami suszonymi i rodzynkami.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - polewki - spożywa je starsze pokolenie; młodzi nie chcą jeść takiego jedzenia - „naworka” - gzik, czyli twarożek biały z cebulką (cebulka zostaje „zmrzona”, czyli posypana solą, aby lekko zmiękła), latem ze szczypiorkiem i do tego ziemniaki (peruszki) w mundurkach, albo ugotowane w wodzie - plyndze, czyli placki ziemniaczane (czasem, jak jest dynia, zwana „korbolem” , to jest dodawana do ziemniaków - ziemniaki z olejem - śledzie z olejem rydzowym i cebulką - bigos z kapusty kiszanej z różnymi dodatkami, co tam akurat jest pod ręką - kapuśniak ze świeżej kapusty, czasem z kapusty pekińskiej (często jest jedzenie postne, gdyż gotowany jest bez mięsa) - w adwencie – informatorka gotuje zupę z korbola (czyli z dyni) „Dynię kroi się w kostkę, rozgotowuje, potem dodaje pół torebki cukru waniliowego, 1 jabłko. Wszystko trzeba zalać mlekiem i poddusić” - „leczo z korbola” – 2 cebule z papryką czerwoną zeszklić na tłuszczu, dodać korbola (dynię) pokrojoną w kostkę. Następnie dodać potem przecier pomidorowy i fasolkę szparagową. Wszystko dusić do miękkości. - zupa „ślepe ryby” - zupa fasolowa
III. Tradycje rękodzielnicze	
<p>Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych</p>	<p>Kiedyś jedna z mieszkank wsi robiła serwetki na szydełku i wyszywała na płótnie.</p>

IV. Przejawy religijności tradycyjnej

1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	Przy drodze do Sękowa usytuowany jest drewniany krzyż.. Przy nim odprawiane są nabożeństwa majowe. Przychodzi na nie ok. 10 osób, dawniej było więcej, a teraz przychodzi na nie coraz mniej osób i to starszych. Młodzi nie mają czasu, albo nie czują potrzeby, aby w tych nabożeństwach uczestniczyć.
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Ludzie jeżdżą sami do Częstochowy (czasem są też i pielgrzymki). Także pielgrzymki do Lichenia, ale to jak w parafii coś zaproponują i zorganizują.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Czasem ludzie jadą do Biezdrowa, na 14 września, dzień Podwyższenia Krzyża Świętego i do Szamotuł – do kolegiaty.
6.	Lokalne odpusty	W Otorowie Jest obraz Matki Bożej – odpust 15 sierpnia; Odpust w Biezdrowie – 14 września. W Szamotułach jest też odpust na Św. Stanisława – 8 maja i jakoś na koniec sierpnia. W Bytniu jest odpust na 8 grudnia – Zwiastowania NMP.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Z reguły odbywają się na początku września. Dawniej dożynki odbywały się w każdej wsi. Dawniej dożynki odbywały się w majątku. Od kilkunastu lat odbywają się dożynki gminne. Najpierw jest Msza Św. Wybierany jest starosta i starościna dożynek, z reguły z tych najlepszych gospodarzy. Pieczony jest duży chleb, jako znak, że żniwa zostały zakończone. W organizację dożynek włączają się władze Gminy, Kółka
----	---------	---

		<p>Rolnicze, Koła Gospodyń, szkoły, zespoły artystyczne. Zawsze jest korowód wieńców, maszyn itp. Różne występy artystyczne, pokazy zwierząt, konkursy, jedzenie, kielbasy, bigos, itd., a na zakończenie jest zabawa.</p> <p>Gminne dożynki odbywają się w Kaźmierzu.</p> <p>Co roku odbywają się również dożynki w kościele, w Otorowie. I tam też przygotowuje się wieńce dożynkowe.</p>
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	Brak informacji.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.